

**O‘ZBEK NASRIDA MILLIY O‘ZLIK VA IJTIMOIIY VOQELIK TALQINI:
SHUKUR XOLMIRZAYEV FENOMENI**

Muallif: Alimova Sarvara

Termiz Davlat Universiteti, 2 -bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada XX asr o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Shukur Xolmirzayev ijodidagi evolyutsion jarayonlar tadqiq etilgan. Adibning hikoya va romanlarida "shafqatsiz realizm" tamoyillarining aks etishi, qahramonlar ruhiyatidagi ziddiyatlar va milliy xarakter kashfiyoti ilmiy tahlilga tortilgan. Tadqiqotda yozuvchining Boysun adabiy muhiti orqali butun o‘zbek xalqining o‘tmishi, buguni va kelajagi haqidagi falsafiy mushohadalari, shuningdek, "Qil ko‘prik", "Olabo‘ji" kabi asarlarida sho‘ro davri inqirozi qanday badiiy ifodalangani ochib beriladi.

KALIT SO‘ZLAR: Shukur Xolmirzayev, shafqatsiz realizm, Boysun koloriti, milliy xarakter, badiiy psixologizm, ijtimoiy-falsafiy drama, tarixiy haqiqat, Qil ko‘prik, Qora kamar.

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуются эволюционные процессы в творчестве Шукура Холмирзаева, крупнейшего представителя узбекской литературы XX века. Научному анализу подвергнуты принципы «беспощадного реализма» в рассказах и романах писателя, противоречия в психологии героев и открытие национального характера. В исследовании раскрываются философские размышления автора через литературную среду Байсуна о прошлом, настоящем и будущем всего узбекского народа, а также художественное выражение кризиса советской эпохи в таких произведениях, как «Тонкий мост» и «Олабужи».

Ключевые слова: Шукур Холмирзаев, беспощадный реализм, байсунский колорит, национальный характер, художественный психологизм, социально-философская драма, историческая правда, Тонкий мост, Черный пояс.

ABSTRACT

This article explores the evolutionary processes in the works of Shukur Kholmiraev, a prominent figure in 20th-century Uzbek literature. The research provides a scientific analysis of the "ruthless realism" principles reflected in the author's stories and novels, the psychological conflicts of his characters, and the discovery of national character. The study reveals the author's philosophical reflections on the past, present, and future of the Uzbek people through the Boysun literary environment, as well as the artistic portrayal of the Soviet era's crisis in works such as "The Narrow Bridge" and "Olaboji."

Keywords: Shukur Kholmiraev, ruthless realism, Boysun color, national character, artistic psychologism, socio-philosophical drama, historical truth, The Narrow Bridge, The Black Belt.

Kirish

O'zbek adabiyotining XX asr ikkinchi yarmi va XXI asr boshidagi rivojini Shukur Xolmirzayev ijodisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Adib o'zining betakror hikoyalari, qissalari va keng ko'lamli romanlari bilan milliy nasrimizda o'ziga xos "Shukur Xolmirzayev maktabi"ni yaratdi. Uning ijodiy konsepsiyasi markazida inson ruhiyatining murakkab qatlamlarini tadqiq etish va jamiyatning ma'naviy qiyofasini bor haqiqati bilan ko'rsatish turadi.

Shukur Xolmirzayev ijodining o'rganilish darajasi va tadqiqot metodologiyasi

Shukur Xolmirzayev ijodining konseptual va badiiy-estetik asoslari

Shukur Xolmirzayev nafaqat usta hikoyanavis, balki o'zbek romanchiligini yangi falsafiy bosqichga olib chiqqan mutafakkir adibdir. Uning ijodiy merosi quyidagi to'rta fundamental yo'nalishda o'zbek adabiyoti xazinasini boyitdi:

Ijodiy metod va "Shafqatsiz realizm" konsepsiyasi:

Yozuvchi o'zbek nasriga "shafqatsiz realizm" tamoyillarini olib kirdi. Bu shunchaki hayotiy detallarni tizish emas, balki jamiyat va inson tabiatidagi eng pinhona ziddiyatlarni, fojiali nuqtalarni bezamasdan, boricha badiiy gavdalantirishdir. Adib qahramonlari ideallashtirilmaydi; ularning xatolari, ojizliklari va ruhiy parokandaliklari jamiyatning umumiy manzarasi bilan uzviy bog'liqlikda tahlil qilinadi. Bu metod o'zbek adabiyotini yuzaki bayonchilikdan chuqur psixologik tahlil bosqichiga olib chiqdi.

Sh. Xolmirzayev ijodida milliy tarixning eng ogʻriqli sahifalariga yangicha yondashuv ustuvorlik qiladi. Xususan, "Qora kamar" dramasi va "Qil koʻprik" romani orqali shoʻro davri mafkurasi "bosmachilik" deb tamgʻalagan milliy ozodlik harakatining asl mohiyati — xalqning erk va huquq uchun kurashi sifatida badiiy isbotlab berilgan. Muallif tarixiy shaxslar va oddiy xalq vakillarining fojiasini koʻrsatish orqali milliy oʻzlikni anglash gʻoyasini ilgari suradi.

Adib yaratgan obrazlar galereyasi, ayniqsa, "Ziyodulla polvon" tipi oʻzbek xarakterining murakkab qirralarini ochib beruvchi kashfiyotdir. Xolmirzayev qahramonlari orqali oʻzbek millatiga xos boʻlgan bagʻrikenglik, mardlik va soddalik bilan bir qatorda, ularning ichki isyoni, ruhan sinishi va qayta tiklanishi jarayonlari mahorat bilan tasvirlangan. Bu obrazlar jamiyatdagi ijtimoiy-maʼnaviy oʻzgarishlarning koʻzgusi vazifasini oʻtaydi.

Yozuvchining tili oʻzbek adabiy tilining boy imkoniyatlarini oʻzida mujassam etgan. Boysun adabiy muhitiga xos sheva unsurlari asar matniga tabiiylik va jonlilik bagʻishlaydi, ammo bu mahalliy doirada qolib ketmay, umummilliy badiiy tilni boyitishga xizmat qiladi. Asarlarining kompozitsion qurilishi, sujet liniyalarining pishiqligi va dialoglardagi dramatism Sh. Xolmirzayevning oʻziga xos "adabiy maktab" yaratganidan, uning uslubi oʻzbek nasrida oʻchmas iz qoldirganidan dalolat beradi.

XULOSA

Xulosa oʻrnida taʼkidlash lozimki, Shukur Xolmirzayev oʻzbek nasrini shunchaki boyitib qolmay, uning badiiy-falsafiy ufqlarini tubdan kengaytirdi. Adib ijodidagi "shafqatsiz realizm" tamoyili hayot haqiqatlarini bezamasdan, inson ruhiyatining eng murakkab va pinhona qatlamlarini ochib berishga xizmat qildi. Uning asarlarida tasvirlangan milliy xarakter, xususan, "Ziyodulla polvon" kabi obrazlar oʻzbek xalqining mardligi, ichki isyoni va ruhiy tiklanish jarayonlarini oʻzida mujassam etgan kashfiyotlardir.

Shukur Xolmirzayev yaratgan "adabiy maktab" bugungi kun oʻzbek nasri uchun ham dasturilamal boʻlib xizmat qiladi. Uning merosini oʻrganish milliy oʻzlikni anglash va zamonaviy adabiyotning ijtimoiy-maʼnaviy vazifalarini tushunishda beqiyos ahamiyatga ega

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1 . Xolmirzayev Sh. Saylanma (Uch jildlik). – Toshkent: Sharq, 2003-2005.

- 2 . Xolmirzayev Sh. Qil ko‘prik (Roman). – Toshkent: Sharq, 1984.
- 3 . Mirvaliyev S. O‘zbek adiblari. – Toshkent: Yozuvchi, 2000.
- 4 . Karimov N. va b. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
- 5 . Rasulov Yo. Shukur Xolmirzayev badiiy olami. – Toshkent: Universitet, 2001.
- 6 . Universal Publishings. Shukur Xolmirzayev ijodida milliy xarakter talqini
[//https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/14594](https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/14594)